

POSTANOWIENIE

31 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka

na posiedzeniu niejawnym 31 października 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa B.P.
przeciwko syndykowi masy upadłości Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 22 kwietnia 2022 r., I ACa 1778/21,

- 1. odrzuca skargę kasacyjną co do punktu 1 zaskarżonego wyroku;**
- 2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w pozostałym zakresie;**
- 3. zasądza od syndyka masy upadłości Bank spółki akcyjnej w upadłości w W. na rzecz B.P. 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu niniejszego postanowienia do dnia zapłaty.**

(R.N.)

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 22 kwietnia 2022 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zmienił na skutek apelacji Bank spółki akcyjnej w W. wyrok Sądu Okręgowego w Legnicy z 8

października 2021 r. w punktach II, III, IV i V w ten sposób, że nadał im oznaczenie punkt II o treści: „w pozostałym zakresie powództwo oddala”, zaś punktowi VI nadał oznaczenie punkt III (pkt 1), oddalił dalej idącą apelację (pkt 2) oraz zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego (pkt 3).

2. Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiódł pozwany, wskazując na naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”); art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. z zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385² k.c.; art. 385¹ § 1 i 2 w zw. z art. 385² k.c.; art. 385¹ § 1 w zw. z § 3 i 4 k.c.; art. 385¹ § 1 oraz § 3 k.c.; art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 1 i art. 3 ust. 3 dyrektywy 93/13 w zw. z przepisami Załącznika do dyrektywy 93/13: ust. 1 lit. j oraz lit. l, oraz ust. 2 lit. c, tiret pierwsze i drugie, oraz ust. 3 Załącznika do dyrektywy 93/13; art. 58 § 3 k.c. oraz art. 385¹ § 2 k.c.; art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i art. 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji; art. 65 § 1 i 2 w zw. z art. 56 k.c.; art. 65 § 1 i 2 w zw. z art. 354 § 1 k.c.; art. 56 k.c.; art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (dalej: „Prawo bankowe”) w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. zmieniająca ustawę Prawo bankowe; art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c.; art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe w zw. z art. 385¹ § 2 k.c.; art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim w zw. z art. 385¹ § 2 k.c.; art. 189 k.p.c.; art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c.; art. 481 w zw. z art. 455 k.c.

3. Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, powołując się na przesłanki określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Podał, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne zawarte w pytaniach:

- jeżeli stronie powodowej przysługuje dalej idące roszczenie o zapłatę, wynikające ze stosunku prawnego w postaci rzekomo nieważnej umowy kredytu indeksowanego (waloryzowanego) kursem waluty obcej, w szczególności wynikające z możliwości żądania zwrotu dokonanych świadczeń na podstawie

przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, to czy strona powodowa posiada interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy;

- czy dopuszczalne jest wyeliminowanie charakteru niedozwolonego w rozumieniu art. 385¹ k.c. (abuzyność) postanowień umowy kredytu dotyczących indeksacji do kursu waluty obcej, odsyłających do Tabeli Kursów kredytodawcy, poprzez zastąpienie lub uzupełnienie ich, wskutek zawarcia aneksu do umowy, postanowieniami pozbawionymi abuzywnego charakteru, tj. postanowieniami odwołującymi się do kursu sprzedaży CHF publikowanego przez Narodowy Bank Polski lub postanowieniami dającymi kredytobiorcy możliwość spłaty kredytu bezpośrednio w walucie obcej, do której kredyt jest indeksowany;

- czy sposób, w jaki postanowienie umowne było stosowane (wykonywane), już po zawarciu stosunku prawnego, może mieć znaczenie dowodowe, tzn. służyć wykazaniu tezy o braku niedozwolonego charakteru (abuzyności) tego postanowienia umownego, według stanu na dzień zawarcia umowy;

- czy w toku (1) kontroli incydentalnej abuzywności postanowień umowy, pod kątem ich jednoznaczności, zgodności z dobrymi obyczajami oraz występowania rażącego naruszenia interesu konsumenta, jak również przy (2) ocenie ewentualnych skutków abuzywności, w kontekście zasad proporcjonalności, równości i pewności prawa, wynikających z Konstytucji oraz celami dyrektywy 93/13 i polskich przepisów implementujących dyrektywę 93/13, sąd ma obowiązek brania pod uwagę indywidualnych okoliczności dotyczących danego stosunku prawnego, w szczególności: wiedzy i doświadczenia kredytobiorcy na dzień zawarcia umowy oraz świadomości w zakresie możliwych ryzyk związanych z zawieraną umową, w tym również informacji przekazanych na ten temat przez przedsiębiorcę – kredytodawcę, wykształcenia kredytobiorcy na dzień zawarcia umowy oraz świadomości w zakresie konstrukcji prawnych zastosowanych w zawieranej umowie, wcześniejszego posiadania zobowiązań finansowych w walucie obcej, faktycznej alternatywy dla kredytobiorcy na dzień zawarcia umowy, gdyby chciał zawrzeć umowę bez kwestionowanych postanowień i całościowego wpływu, jaki ich wprowadzenie do umowy miało na interes konsumenta;

- czy w świetle celów art. 385¹ k.c. oraz dyrektywy 93/13, dopuszczalne jest stwierdzenie upadku umowy kredytu, w oparciu o stwierdzenie niedozwolonego charakteru w rozumieniu art. 385¹ k.c. (abuzywność) części jej postanowień, dotyczących indeksacji (waloryzacji) kredytu do waluty obcej, jeżeli w ocenie sądu, skutkuje to obiektywnie niekorzystnymi skutkami dla konsumenta, bez względu na wolę konsumenta w tym zakresie;

- czy w przypadku, gdy proces poinformowania konsumenta o ryzykach, wynikających z wprowadzenia do umowy kredytu klauzul przewidujących indeksację (waloryzację) kursem waluty obcej, polegał na przedstawieniu konsumentowi szczegółowej informacji o ryzyku kursowym związanym z zaciągnięciem kredytu, a konsument potwierdził przekazanie tej szczegółowej i wyczerpującej informacji (wynikającej z procedur wewnętrznych Banku) poprzez złożenie pisemnego oświadczenia, to czy klauzule obciążające konsumenta ryzykiem kursowym mają charakter jednoznaczny i nie stanowią postanowień niedozwolonych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.;

- czy określenie niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 2 k.c., dotyczy określonych przez strony umowy norm postępowania - czy też, przeciwnie, wyodrębnionych redakcyjnie fragmentów tekstu umowy oraz czy dopuszczalne jest wyeliminowanie z umowy całości kwestionowanych jednostek redakcyjnych w sytuacji, gdy stwierdzono abuzywność wyłącznie w odniesieniu do części zawartych tam norm;

- czy norma, zawarta w umowie kredytu indeksowanego (waloryzowanego) do kursu waluty obcej, regulująca odesłanie do konkretnego źródła pochodzenia kursu walutowego, stanowi normę regulującą główne świadczenia stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. oraz czy norma ta należy do *essentialia negotii* umowy kredytu;

- jak dotkliwa powinna być represyjna (odstraszająca) funkcja orzeczenia, w sytuacji stwierdzenia w konkretnym przypadku, że kredytobiorca mógł spłacać raty kredytu bezpośrednio w walucie indeksacji, tj. bez zastosowania kursów pochodzących z Tabeli Kursowej Banku, lub analogiczny kredyt pozbawiony ryzyka

walutowego (i kwestionowanych klauzul) byłby dla kredytobiorcy finansowo mniej niekorzystny lub porównywalny w porównaniu z kredytem złotowym;

- czy w przypadku braku podstaw do stwierdzenia upadku całej umowy kredytu hipotecznego indeksowanego do kursu waluty obcej, przy jednoczesnym stwierdzeniu, przez tenże sąd nieważności postanowień regulujących odesłanie do konkretnego źródła pochodzenia kursu walutowego (kursu kupna i sprzedaży, tzw. klauzula *spreadu*), skutkuje koniecznością dokonania wykładni postanowień umowy z pominięciem klauzuli *spreadu*, natomiast z wykorzystaniem przepisu dyspozytywnego jakim jest przepis art. 358 § 2 k.c. dla rat kredytu spłaconych po dniu wejścia w życie tego przepisu (czyli od dnia 24 stycznia 2009 roku); wówczas z wykorzystaniem do przeliczeń kursu średniego waluty indeksacji publikowanego przez Narodowy Bank Polski, aktualnego na dzień zapadalności danej operacji finansowej.

Zdaniem skarżącego istnieje również potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj. art. 189 k.p.c., art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z 385² k.c., art. 385¹ § 1 k.c., art. 353 § 1 k.c. w zw. z art. 69 § 1 i 2 Prawa bankowego, art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 3 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c., art. 24 ust. 3 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim w zw. z art. 385¹ § 2 k.c., art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i art. 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

4. Kwestię wstępną w niniejszym postępowaniu stanowi zagadnienie dopuszczalności kontynuowania postępowania kasacyjnego w sytuacji, w której [...] 2023 r. została ogłoszona upadłość pozwanego [...].

Postanowieniem z 31 lipca 2023 r. Sąd Najwyższy m.in. zawiesił postępowanie w sprawie, a nadto podjął je z udziałem syndyka masy upadłości. Zgodnie z art. 180 § 1 pkt 5 lit b k.p.c. sąd postanowi podjąć postępowanie z urzędu, gdy ustanie przyczyna zawieszenia, w szczególności w przypadku

ogłoszenia upadłości strony lub wszczęcia wtórnego postępowania upadłościowego, z wyjątkiem określonym w art. 145 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (dalej: „pr.upadł.”) – z chwilą ustalenia osoby pełniącej funkcję syndyka.

Zawieszenie postępowania stanowi anomalię procesu cywilnego uzasadnioną wystąpieniem przeszkód wymienionych przede wszystkim w art. 174-178 k.p.c. Ustawodawca wskazał m.in., że przesłanką zawieszenia postępowania jest ogłoszenie upadłości strony: sąd zawiesza postępowanie z urzędu, jeżeli postępowanie dotyczy masy upadłości, masy układowej lub masy sanacyjnej i ogłoszono upadłość lub wszczęto wtórne postępowanie upadłościowe albo ustanowiono zarządcę w postępowaniu restrukturyzacyjnym (art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c.). Norma ta jest konsekwencją regulacji zawartej w art. 144 ust 1 pr.upadł., zgodnie z którą po ogłoszeniu upadłości postępowania sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne dotyczące masy upadłości mogą być wszczęte i prowadzone wyłącznie przez syndyka albo przeciwko niemu.

Przedmiotem postępowania, w toku którego wywiedziono skargę kasacyjną, jest żądanie ustalenia nieważności umowy kredytowej oraz żądanie zapłaty. Roszczenia te dotyczą masy upadłości, ponieważ odnoszą się do praw i obowiązków dotyczących mienia wchodzącego w skład masy upadłości; mogą oddziaływać (korzystnie lub niekorzystnie) na majątek wchodzący w skład masy upadłości.

Z punktu widzenia niniejszego postępowania konieczne jest dokonanie oceny znaczenia zastrzeżenia pomieszczonego w art. 180 § 1 pkt 5 k.p.c., zgodnie z którym podjęcie postępowania następuje z chwilą ustalenia osoby pełniącej funkcję syndyka, jednakże z wyjątkiem wskazanym w art. 145 ust. 1 pr.upadł. Ustawodawca uznał, że postępowanie sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne w sprawie wszczętej przeciwko upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości, może być podjęte przeciwko syndykowi tylko w przypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym wierzytelność ta po wyczerpaniu trybu określonego ustawą nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności. Doszedł więc do przekonania

o pierwszeństwie postępowania upadłościowego przed postępowaniem rozpoznawczym, co w praktyce oznacza pierwszeństwo zbiorowego dochodzenia wierzytelności przed czynnościami indywidualnego wierzyciela przeciwko dłużnikowi. Jednakże nie sposób przyjąć, że racje przyświecające zawieszeniu postępowania z powodu ogłoszenia upadłości strony i ewentualnego toczącego się postępowania co do umieszczenia wierzytelności na liście w postępowaniu upadłościowym są aktualne w niniejszym postępowaniu wywołanym skargą kasacyjną w sprawie o ustalenie i zapłatę.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażone zostało już stanowisko, że art. 145 ust. 1 pr.upadł. nie dotyczy postępowania kasacyjnego, a przepis ten odnosi się do przypadku, gdy przed ogłoszeniem upadłości nie zostało zakończone prawomocnie postępowanie o tego rodzaju wierzytelność, względnie, gdy w wyniku kontroli kasacyjnej prawomocny wyrok został uchylony, a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania. Wówczas art. 145 ust. 1 pr.upadł. stosuje sąd, któremu sprawa została przekazana przez Sąd Najwyższy do ponownego rozpoznania (wyroki SN: z 19 czerwca 2008 r., V CSK 433/07; z 6 sierpnia 2014 r., I CSK 598/13, oraz z 9 listopada 2017 r., I CSK 672/17; postanowienie SN z 10 lipca 2020 r., V CSK 219/20; odmienne, lecz na tle kasacji postanowienie SN z 2 lutego 2006 r., II CK 391/05). W postanowieniu z 15 listopada 2019 r., V CSK 310/19, Sąd Najwyższy wskazał wprost, że postępowanie kasacyjne wszczęte na skutek skargi upadłego lub syndyka w sprawie, w której doszło do prawomocnego zasądzenia wierzytelności podlegającej zgłoszeniu do masy upadłości nie stanowi postępowania o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości w rozumieniu art. 145 pr.upadł., a jego przedmiotem jest rozstrzygnięcie co do prawidłowości prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji odnoszącego się do tej wierzytelności.

Natomiast w postanowieniu Sądu Najwyższego z 25 lipca 2019 r. (III CZP 10/19) odwołano się do zakazu zawieszania postępowania kasacyjnego, poza ściśle wskazanymi wyjątkami. Podniesiono, że niezbędne jest, by wyjątki te traktować ściśle i interpretować ich zakres mając na uwadze specyfikę postępowania kasacyjnego, co wyłącza możliwość stosowania art. 145 pr.upadł. za pośrednictwem art. 398¹² k.p.c. (tak też wyrok SN z 9 listopada 2017 r., I CSK

672/17). W konsekwencji postępowanie kasacyjne może toczyć się już wówczas, kiedy wystąpiły przesłanki z art. 180 § 1 pkt 5 k.p.c. Podobną argumentację w odniesieniu do postępowania zażaleniowego przedstawiono w postanowieniach Sądu Najwyższego z 14 listopada 2017 r., II UZ 72/17 oraz z 29 września 2023 r., III CZ 265/23.

Powyższe stanowisko co do zasadności procedowania przed Sądem Najwyższym po zapadnięciu prawomocnego wyroku zasługuje na podzielenie.

Nie można pominąć, że dysponowanie przez wierzyciela prawomocnym wyrokiem zasądającym roszczenie ma istotny wpływ na kształt listy wierzytelności, równocześnie istotnie ograniczając uprawnienia dłużnika (upadłego). Wierzytelność stwierdzoną prawomocnym wyrokiem sędziego-komisarza umieści na liście wierzytelności, będąc związany treścią zapadłego orzeczenia. Upadły może kwestionować umieszczenie określonej wierzytelności na liście, jednakże w odniesieniu do wierzytelności stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem sądu, jego sprzeciw może być oparty tylko na zdarzeniach powstałych po zamknięciu rozprawy w sprawie, w której orzeczenie zostało wydane (art. 258 ust. 2 pr.upadł.). Przyjęcie poglądu, że podjęcie postępowania kasacyjnego byłoby możliwe po wyczerpaniu trybu z art. 145 ust. 1 pr.upadł. definitywnie zamykałoby zatem upadłemu ścieżkę postępowania kasacyjnego, a trudno przyjąć, by taka była wola ustawodawcy. Wszak ustawodawca dążył jedynie do wykluczenia równoległego toczenia się dwóch lub więcej postępowań rozpoznawczych dotyczących wierzytelności podlegających zaspokojeniu z masy upadłości.

Odmienne hipotetyczne stanowisko byłoby tym bardziej nie do zaakceptowania, jeżeli przyjąć stanowisko wyrażone w uchwale Sądu Najwyższego z 18 stycznia 2019 r., III CZP 55/18 (OSNC 2019, nr 9, poz. 90), w myśl której postępowanie kasacyjne powinno zostać umorzone wobec uwzględnienia wierzytelności na liście. Prowadziłoby to bowiem do pozbawienia upadłego i syndyka możliwości skorzystania z kontroli kasacyjnej. Skoro wierzytelności stwierdzone prawomocnym orzeczeniem podlegają umieszczeniu na liście wierzytelności (zob. art. 365 k.p.c.), to w takiej sytuacji każdorazowo dochodziłoby do umorzenia postępowania kasacyjnego. Tymczasem w samym postępowaniu

upadłościowym – w rozważanym zakresie – skarga kasacyjna nie jest dopuszczalna. Wreszcie prawomocny wyrok oddalający powództwo stanowiłby skuteczną przeszkodę w umieszczeniu wierzytelności na liście (również zgodnie z art. 365 k.p.c.), tymczasem podjęcie postępowania kasacyjnego *de facto* po wykonaniu najistotniejszych czynności w postępowaniu upadłościowym, czyniłoby zaspokojenie wierzyciela całkowicie nieprawdopodobnym, nawet jeśli jego racje zostałyby ostatecznie uwzględnione.

Skoro tak, nie ma przeszkód, by Sąd Najwyższy dokonał oceny, czy skarga kasacyjna powinna zostać przyjęta do rozpoznania.

5. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że skarga kasacyjna skierowana została przeciwko całości wyroku Sądu Apelacyjnego, tak w zakresie oddalenia apelacji pozwanego [...] (pkt 2), jak i w odniesieniu do rozstrzygnięcia o częściowym oddaleniu powództwa (pkt 1).

Na gruncie postępowania cywilnego utrwalone jest stanowisko, że środek zaskarżenia może skutecznie wnieść jedynie ta strona, która posiada interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia sądu niższej instancji. W uchwale z 15 maja 2014 r., III CZP 88/13 (OSNC 2014, nr 11, poz. 108), której nadano moc zasady prawnej, Sąd Najwyższy przesądził, że pokrzywdzenie orzeczeniem (*gravamen*) jest przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka. Sąd Najwyższy przyjął, że ogólne założenie obiektywnej potrzeby uzyskania ochrony prawnej, które racjonalizuje możliwość korzystania ze środków zaskarżenia, nie naruszając ich istoty, uzasadnia uznanie interesu prawnego w zaskarżeniu za przesłankę dopuszczalności środków zaskarżenia. Jej istnienie wynika z zasad i regulacji znajdujących odzwierciedlenie w Kodeksie postępowania cywilnego. Interes ten występuje w razie pokrzywdzenia (*gravaminis*) i polega na niekorzystnej dla strony różnicy między zgłoszonym przez nią żądaniem a treścią rozstrzygnięcia (tak też postanowienia SN: z 19 listopada 2014 r., II CSK 44/14; z 28 stycznia 2015 r., I CZ 122/14; z 25 lutego 2015 r., II CSK 447/14, i z 16 lipca 2021 r., I CSK 170/21). W konsekwencji trzeba uznać, że ocena istnienia pokrzywdzenia, stanowiącego

warunek dopuszczalności zaskarżenia, poprzedza badanie zasadności środka zaskarżenia.

Pokrzywdzenie orzeczeniem (*gravamen*) istnieje wtedy, gdy zaskarżone orzeczenie jest obiektywnie w sensie prawnym niekorzystne dla skarżącego, ponieważ z punktu widzenia jego skutków związanych z prawomocnością materialną skarżący nie uzyskał ochrony prawnej, którą zamierzał osiągnąć przez procesowo odpowiednie zachowanie w postępowaniu poprzedzającym wydanie orzeczenia (postanowienie SN z 16 lipca 2021 r., I CSK 170/21).

Pozwany [...] złożył skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego również w części, w której powództwo zostało oddalone. To rozstrzygnięcie sądowe jest w sposób oczywisty korzystne dla pozwanego. Z zaprezentowanego w skardze kasacyjnej uzasadnienia wynika jednak, że pozwany upatruje niekorzystnego dla siebie wydźwięku tegoż wyroku w tym, iż Sąd Apelacyjny uznał, że umowa kredytu łącząca strony jest nieważna, przy czym pogląd ten, zdaniem skarżącego, oddziaływał na uwzględnienie zarzutu potrącenia przedstawionego przez pozwanego. W istocie zatem pozwany oczekuje nie tyle, by w dalszym postępowaniu doszło do skorygowania wydanego wyroku o częściowym oddaleniu powództwa, lecz by postępowanie zakończyło się wyrokiem tej samej treści, lecz z innym uzasadnieniem.

Zagadnienie dopuszczalności skargi kasacyjnej w powyższej sytuacji było przedmiotem szerokiej analizy w wyroku Sądu Najwyższego z 17 marca 2023 r. (II CSKP 697/22) i zbędne jest ponowne przytaczanie przedstawionej tam argumentacji. Dość wskazać, że moc wiążąca zapadłego orzeczenia winna być określana wąsko, a zatem w obowiązku przyjęcia przez sąd rozpoznający inną sprawę, że osoba wskazana w wyroku ma zapłacić powodowi określoną kwotę lub też nie jest zobowiązana jest zapłacić. Na podstawie art. 365 § 1 k.p.c. sąd nie jest natomiast związany dokonaną w innym postępowaniu oceną istnienia konkretnego stosunku prawnego. Wyrok wiąże bowiem co do przysługiwania konkretnego roszczenia, ale nie co do oceny prawnej relacji zachodzącej między stronami, z której to roszczenie miałoby wynikać (wyrok Sądu Najwyższego z 29 września 2017 r., V CSK 10/17).

Jak wskazano powyżej, skarga kasacyjna pozwanego – w zakresie podważającym pkt 1 zaskarżonego wyroku – została w istocie wniesiona od uzasadnienia orzeczenia, przy czym procedura cywilna nie przewiduje środka zaskarżenia skierowanego wyłącznie przeciwko uzasadnieniu. Skoro zaś moc wiążąca nie oznacza związania sądu i stron ustaleniami zawartymi w uzasadnieniu innego orzeczenia, w tym nie są nią objęte w szczególności rozstrzygnięcia o kwestiach wstępnych, takich jak np. bezskuteczność czy nieważność umowy, pozwany nie został pokrzywdzony wydanym orzeczeniem, a jego skarga kasacyjna w tej części podlega odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c.

6. Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie służy zaś merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

7. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ustawodawca zmierzał do zagwarantowania, że skarga kasacyjna, nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie pełnić przypisane jej funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek do

czterech ma więc zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga kasacyjna nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie. Tak więc, nie w każdej sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania, w przeciwnym razie Sąd Najwyższy stałby się wbrew obowiązującym regulacjom sądem trzeciej instancji. Nie jest rolą Sądu Najwyższego korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

8. Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie zostać przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08).

Natomiast oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na potrzebie wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w judykaturze sądowej i na czym rozbieżność ta polega, co wymaga przytoczenia orzeczeń sądów wydanych w takich samych lub istotnie zbliżonych stanach faktycznych, względnie, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, wymaga interpretacji ze strony Sądu Najwyższego, z czego potrzeba ta wynika i z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający. Nieodzowne jest ponadto, podobnie jak w przypadku przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1

k.p.c., wykazanie związku między oczekiwaną od Sądu Najwyższego wykładnią prawa a wynikiem postępowania kasacyjnego (postanowienia SN: z 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, i z 19 czerwca 2018 r., IV CSK 56/18).

9. Skarżący nie sprostął powyższym wymaganiom. Przede wszystkim wskazać trzeba, że sformułowanie wielu zagadnień prawnych nie świadczy o ich rzeczywistym występowaniu w niniejszej sprawie, jako istotnych zagadnień prawnych w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Wskazywane przez skarżącego zagadnienia były w ostatnim czasie przedmiotem wielu wypowiedzi Sądu Najwyższego (zob. m.in. wyroki SN: z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 45; z 26 maja 2022 r., II CSKP 19/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 47; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48; z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 50; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 51; z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 52, i z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 54).

W zakresie istotnej dla rozpoznawanej sprawy problematyki Sąd Najwyższy wypowiadał się już wielokrotnie i dokonał analizy art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 co do kwalifikacji postanowień dotyczących przeliczania franków szwajcarskich na złote przy wykorzystaniu kursu jednostronnie ustalanego przez bank, jak też co do zastąpienia nieuczciwych postanowień umownych przepisami prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (m.in. uchwały SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87, i z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24

października 2018 r., II CSK 632/17). Przesądził również, że oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone, dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (uchwała Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że konsekwencją eliminacji z umowy niedozwolonych postanowień umownych – w zależności od okoliczności sprawy – może być albo dalsze związanie stron umową w pozostałym zakresie, albo bezskuteczność (nieważność) umowy, jeżeli zgodnie z przepisami prawa umowa taka po usunięciu kwestionowanych postanowień nie może dalej funkcjonować w obrocie. Sformułowane przez skarżącego kwestie są zatem osadzone w okolicznościach konkretnej sprawy i są skierowane na podważenie stanowiska sądu drugiej instancji, który w okolicznościach sprawy uznał, że usunięcie zakwestionowanych klauzul indeksacyjnych czyni zawartą umowę kredytu dotkniętą niedającą się usunąć brakiem skutkującym jej nieważnością.

Należy również przypomnieć, że problem dopuszczalności powództwa o ustalenie był już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, również w odniesieniu do interesu prawnego w tzw. sprawach frankowych. Bazując na dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego, wskazać należy, że przeważa szerokie ujęcie interesu prawnego, przez który należy rozumieć istniejącą po stronie podmiotu prawa chęć uzyskania określonej korzyści w sferze jego sytuacji prawnej, polegającej na stworzeniu stanu pewności co do aktualnej sytuacji prawnej powoda, wzmacniającego możliwość ochrony tej sytuacji przez stworzenie prejudycjalnej przesłanki skuteczności tej ochrony (zob. wyroki SN z 10 maja 2022, II CSKP 163/22, i z 18 maja 2022 r., II CSKP 1030/22). Utrwalony w orzecznictwie jest pogląd, zgodnie z którym interes prawny do wytoczenia powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego w zasadzie nie zachodzi, jeżeli zainteresowany może na innej drodze osiągnąć w pełni ochronę swoich praw, w szczególności na drodze powództwa o spełnienie świadczenia (zob. np. wyroki SN z 6 października 2017 r., V CSK 52/17, i z 9 stycznia 2019 r., I CSK 711/17), jednakże w niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny przekonująco uzasadnił, dlaczego ewentualne powództwo o zwrot świadczenia

spełnionego przez powódkę nie doprowadziłoby do pełnego wyjaśnienia jej sytuacji na przyszłość (zob. wyrok SN z 26 maja 2022 r., II CSKP 19/22).

Mając na względzie powyższe rozważania, Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, że zaprezentowane w skardze kasacyjnej problemy prawne były już dostatecznie wyjaśniane w orzecznictwie, a pozostałe nie są relewantne dla jej rozstrzygnięcia. W związku z tym przedstawione w skardze kasacyjnej zagadnienia prawne nie mają waloru nowości i nie są zagadnieniami istotnymi, których wyjaśnienie przyczyni się do rozwoju prawa. W znacznej mierze zagadnienia prawne wskazane przez skarżącą są raczej pytaniami o trafność stanowiska Sądu Apelacyjnego wyrażonego w związku z rozstrzygnięciem tej konkretnej sprawy i polemiką z tym stanowiskiem. Pozwala to na przyjęcie, że skarżącej nie chodzi o wykazanie przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., a jedynie o poddanie zaskarżonego orzeczenia kontroli kasacyjnej.

10. Podobnie w treści skargi kasacyjnej nie została skutecznie wykazana potrzeba dokonania wykładni przytoczonych przepisów prawa. Nie można nie zauważyć, że sformułowane przez skarżącego wątpliwości, uzasadniające w jego ocenie potrzebę wykładni powołanych przepisów, stanowią w istocie powtórzenie wyartykułowanych przez niego problemów, mających stanowić istotne zagadnienie prawne. W okolicznościach sprawy nie zachodzi potrzeba głębszego wyjaśnienia podniesionych przez pozwanego kwestii prawnych, gdyż zasadniczą przyczyną stwierdzenia nieważności umowy było przyjęcie, że klauzule umożliwiające stosowanie do przeliczeń kursu kupna i sprzedaży franka szwajcarskiego, kwot ustalonych według tablicy kursowej banku, kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, a także rażąco naruszają jego interesy, zaś umowa po usunięciu tych postanowień nie może dalej być wykonywana.

11. Według Sądu Najwyższego, nie ma przy tym innych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

12. Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 a *contrario* k.p.c.). O kosztach postępowania

kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz w związku z § 2 pkt 7, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

(R.N.)

[ms]